

5. Civilizācijas katastrofālās sprukas. Pirmā esēja: Eiropas seja

Rietumu civilizācijas katastrofālās sprukas tagad nespēj saskatīt vienīgi tie, kuri dzīvo mucā un tiek baroti pa spundi. Katastrofālās sprukas saskata visi, taču ne visi grib vai drīkst tās atzīt.

Noteikti tās negrib atzīt Rietumu civilizācijas eksemplāri, kuriem katastrofa paver iespēju realizēt prātam neaptveramas finanšu mahinācijas un uzbūst finanšu burbuļus. Par katastrofu neko negrib dzirdēt Austrumeiropas jaunā kriminālā šķira, kura noziegumu brīvības apstākļos var netraucēti zagt un blēdīties. Dzīve katastrofas atmosfērā katrā ziņā apmierina arī civilizācijas padibenes – pederastus, pedofilus un visdažādākās formas perversijas klanus. Katastrofas dūmakā viņi var aktīvāk vērsties pret to, ko viņi sauc par homofobiju, lai lesbietēm, gejiem, biseksuāļiem, transpersonām un interseksuāļiem vairs nevajadzētu dzīvot ar bailēm uz ielas sadoties rokās un tikt ieslodzītiem cietumā. Par dzīvi noteikti nesūdzās patērēšanas baudītāji un dažāda brīvējuma „politiķi”, kuriem paurī smadzeņu vietā skalojās strutaina zupa.

Rietumu civilizācijā ir arī tādi sabiedrības locekļi, kuri nedrīkst atzīt katastrofu. Viņi to drīkst atzīt gultā zem segas, bet nedrīkst atzīt publiski. To viņiem neatļauj amats. Viņu augstais amats neatļauj skaļi runāt par katastrofu. Neformālais amata aizliegums pirmkārt un galvenokārt attiecas uz valsts amatpersonām, ES birokrātiem, komisāriem, ministriem, deputātiem. Viņu amats paredz publiski deklamēt tikai odas – svinīgus slavinājumus savai valstij, konfederācijai, civilizācijai.

Šogad 4.maijā viena amatsdāma deklamēja: „Latvija šodien ir spēcīga; tā ir spēcīgāka nekā jebkad agrāk savā vēsturē. Mums šobrīd ir aktīvi jārīkojas, lai izmantotu šo spēku savas valsts un Eiropas kopīgās nākotnes vārdā”.

Nav ticams, ka amatsdāma nezina vēsturi. Turpretī ticama ir viņas bezizmēra nekaunība, bezizmēra cinisms un bezbailība fantastiski melot. Amatsdāma ir dzimusi 1963.gada 19.februārī un 1986.gadā absolvēja LVU Juridisko fakultāti. Amatsdāma zina vēsturi. Viņa nav tik jauna, lai nevarētu salīdzināt šodienas dzīves apstākļus ar dzīves apstākļiem pirms 30-40 gadiem. Viņa zina, kāds grandiozs ekonomiskais un zinātniskais potenciāls bija Latvijā pirms „perestroikas” izsludinātās laupīšanas. Amatsdāma lieliski zina, ka Latvija šodien ir tik vāja kā nekad agrāk savā vēsturē. Amatsdāma ir spējīga saprast, ka bojā iet civilizācija un bojā iet latviešu tauta. Taču amatsdāma to nedrīkst oficiāli teikt. Viņa to drīkst teikt vienīgi vīram gultā zem segas.

Amatsdāma nav mulķe, un viņa lieliski saprot, ka Latvija šodien neko nevar dot „Eiropas kopīgās nākotnes vārdā”. Var dot tikai uzskatāmu materiālu eiropēdu civilizācijas katastrofas iluminācijai. Piemēram, var dot statistikas šausmīgos datus par tautas mirstību, dzimstību, iedzīvotāju nabadzību, skolotāju, pasniedzēju algu un pensiju niecību, zinātnes smieklīgo finansējumu. Viņa ļoti labi saprot, ka ne sev, ne citiem neko nevar dot valsts, kura Eiropā visos rādītājos hroniski ir pēdējās vietās. Eiropā citām valstīm no Latvijas labums ir vienīgi tas, ka citas valstis zina, ka visdažādākajos reitingos viņu valsts nebūs pēdējā vietā. Pēdējo vietu vienmēr sev ir rezervējusi Latvija.

Šogad 30.aprīlī publicēja LR Valsts prezidenta Bērziņa kunga šādus vārdus: „Latvijai pievienošanās ES bija simboliska atgriešanās telpā, kurai esam bijuši piederīgi gadsimtu garumā. Pirms desmit gadiem Latvijas tauta izdarīja brīvu izvēli. Uzskatu, ka tā bija pareizā izvēle mūsu valsts pastāvēšanas un tās brīvības garantēšanā. Mēs augstu vērtējam ES pamatvērtības, jo, cienot un ievērojot katras dalībvalsts unikālo identitāti, vienojamies kopēju mērķu sasniegšanai.”

Katrs izglītots un domājošs cilvēks šos vārdus, protams, lasa ar mīlu smaaidu. Šie vārdi tāpat kā klusēšana par civilizācijas katastrofu arī pieder tai oficiālajai retorikai, kurā vēsturiskās patiesības vietā dominē pseidonacionālistiski mīti un smieklīgs pašapmāns.

Lasot Valsts prezidenta teikto par „simbolisko atgriešanos”, mīlais smaids izplūst skaļos smieklos. Acīmredzot Valsts prezidenta kungs nav aptvēris, ka „spīcraitors” ir gribot negribot pateicis taisnību. Tā patiešām nebija reāla „atgriešanās”, bet simboliska „atgriešanās”; proti, tāda atgriešanās, kurai nav nekāda reālā vērtība un tādas darbības konkrētas aprises un intensitāte, kāda ir nepieciešama, lai darbība būtu īstena. Mūsu „atgriešanās” Eiropā patiešām bija tikpat

simboliska darbība, cik savā laikā simboliska bija viena lata samaksāšana par „prihvatizēto” objektu.

Saprotams, mīlais smaids izzūd, lasot par mūsu piederību Eiropai „gadsimtu garumā” un tautas izdarīto „brīvo izvēli”. Aizvadītajos desmit gados neesmu sastapis nevienu cilvēku, kurš ticētu referendumā rezultātam. Visi uzskata, ka referendumā rezultāts (67%) par LR iestāšanos ES tika falsificēts.

Mīlais smaids pārvēršās drūmos vaipstos, zinot par rietumeiropiešu vēsturiski klasisko vēso un vīzdegunīgo attieksmi pret austrumeiropiešiem. Skaidrs, ka ne tikai bijušais Vācijas kanclers Helmūts Kols bija pret Latvijas iestāšanos Eiropas Savienībā. Rietumeiropiešu pretestība noteikti bija ļoti plaša un dziļa. Tikai tā nebija atklāta. Turklāt pretestības galvenais motīvs noteikti bija psiholoģiski subjektīvs – ģenētiski un arhetipiski pamatots rietumeiropiešu smadzenēs. Tas ir tāds stereotipisks pamatojums, kas līdz mūsdienām gadsimtu garumā vijas no senās Grieķijas un senās Romas laikmetā valdošajiem priekšstatiem par „Austrumu barbariem”.

Eiropas sejā ir gan reāli vaibsti, gan iluzori vaibsti. Latvieši tagad galvenokārt cenšas uzsvērt iluzoros vaibstus un neinteresējās par reālajiem vaibstiem. Eiropas sejā iluzorums sākas jau ar karsto velmi tēlot kontinentu.

Bībelē nav minēta Eiropa. Bībelē nav minēta arī Eirāzija, kā pašlaik jau vairāk nekā simts gadus faktiski sauc kontinentu saskaņā ar slavenā austriešu ģeologa Eduarda Zusa (*Eduard Suess*, 1831- 1914) Zemes virsmas analīzi fundamentālajā četru sējumu darbā „Zemes piere” („*Das Antlitz der Erde*”, 1883-1909), kad vienā kontinentālā veselumā apvieno teritoriju no Urāliem uz rietumiem (Eiropu) un teritoriju no Urāliem uz austrumiem (Āziju). Stingri ģeogrāfiskā nozīmē Eiropa nevar pretendēt uz kontinenta godu. Uz šo godu Eiropa var pretendēt tikai metaforiski.

Antīkās kultūras mantojuma speciālisti ir konstatējuši, ka vissenākais teksts ar tajā minēto vārdu „Eiropa” ir Hēsioda poēma „Par dievu izcelsmi”. Hēsiods (8.-7.gs.p.m.ē.) ir pirmais mums zināmais sengrieķu dzejnieks. Hēsioda poēmā par Eiropu sauc vienu no Okeāna meitām. Poēmā Eiropa ir mitoloģiskā tēla vārds.

Topogrāfiskajā nozīmē vārds „Eiropa” vissenāk ir sastopams Homēra himnā par Apolonu. Apolons Parnasā izvēlējās vietu jaunam templim un solīja, ka ļaudis to apmeklēs gan no Peloponesas, gan no Eiropas un jūras apskalotajām salām.

Zinātnieki uzskata, ka himna ir sacerēta ne vēlāk kā 7.gs. beigās pirms mūsu ēras. Homēra himnas komentāros par toponīmu „Eiropa” ir teikts, ka autors nav domājis Eiropas kontinentu, bet gan Grieķijas Balkānu daļu uz ziemeļiem no Peloponesas. Sastopams pieņēmums, ka grieķu vārds „eiropa” ir pārņemts no finīķiešu valodas. Tajā tas nozīmē „vakarzemī”.

Pēcāk sengrieķu ģeogrāfiskie priekšstati izmainījās. Savējā kļuva Vidusjūra. Par tās krastos sastopamajām valstīm viņiem bija stabilas zināšanas. Piemēram, viņi zināja, ka rietumos ir Karfagēna – skarba pilsēta, kurā dieviem mēdz upurēt cilvēkus un kas vispār bija bīstams kaimiņš, bieži kļūstot par grieķu ienaidnieku.

Sengrieķi zināja par dienvidos vareno Ēģipti. Tās cari savās ostās labprāt ielaida grieķu tirgotājus un savā armijā nebaidījās ļaut dienēt grieķu karavīriem.

Uz austrumiem no Vidusjūras atradās Finīķija, Asīrija, Babilona, Mīdija, Persija. Šīs zemes nepārtraukti viena ar otru karoja.

No grieķiem uz ziemeļiem bija Skitija – stepju un mežu plašumi. Tur klejoja mežonīgie skiti – vēsturiski pirmie „Austrumu barbari” antīkā laikmeta cilvēku priekšstatos.

Sākumā paskops bija priekšstats par pasauli. Sengrieķu ģeogrāfijā pusi pasaules aizņēma Āzija, vienu ceturto daļu – Eiropa, otru ceturto daļu – Āfrika, kuru sākumā dēvēja par Līviju. Sengrieķi zināja, ka tālumā atrodas pasakainas zemes un tautas, līdz kurām viņi pagaidām nebija nokļuvuši. Sengrieķi uzskatīja, ka šīs zemes ir bagātas, bet tautas ir mežonīgas. Rietumeiropiešu apziņā visos laikmetos aktuālajam priekšstatam par mežonīgajiem kaimiņiem (barbariem) ir ļoti sena izcelsme.

Antīkajā laikmetā cilvēku ģeogrāfiskajos priekšstatos dominēja Vidusjūras pasaule. Tā tas bija gan sengrieķiem, gan romiešiem, kuru impērijā ietilpa zemes Vidusjūras krastos. Vidusjūras

pasaule sašķēlās pēc Bizantijas izveidošanās 4.gadsimtā. No tā laika nākas runāt par latīniskās Rietumeiropas sākumu.

Vidusjūras pasaules dalīšanās turpinājās 7.gadsimtā, kad sākās arābu varenības laikmets. Arābi iekaroja Sīriju, Persiju, Palestīnu, Ēģipti, Ziemeļāfriku, Albāniju, Armēniju, Grūzijas zināmu daļu. 8.gs. sākumā arābi pakļāva gandrīz visu Spāniju. Arābu un islama ekspansijas rezultātā Eiropa kļuva par kristiāniskās pasaules simbolu. Vidusjūras un vispār jūras vietā lielā mērā nostiprinājās sauszemes orientācija, kas ir svarīga mūsdienīgu ES ģeopolitiskajos risinājumos.

Priekšstats par Eiropu kā atsevišķu civilizāciju radās vēsturiski nesen. Slaveno apzīmējumu „europeiskā civilizācija” pirmo reizi 1766. gadā lietoja kāds franču garīdznieks sacerējumā par Francijas uzdevumiem Ziemeļamerikā.

Eiropas ģeogrāfiskie priekšstati vienmēr ir saskārušies ar zināmām pikantām problēmām. Tās visvairāk sagādā austrumu robeža. Tas tāpēc, ka Eiropa nav kontinents klasiskā izpratnē, jo austrumu robežu neapskalo jūra.

Eiropiešiem faktiski nekad nav bijusi stabila skaidrība par austrumu robežu. Vienīgais, ko viņi stabili zināja, bija tas, ka austrumu robeža virzās gar barbaru teritoriju. Eiropiešu smadzenēs vienmēr bija iekalts, ka austrumos dzīvo nežēlīgi un nekulturāli cilvēki. Šajā ziņā eiropieši mantoja seno grieķu un romiešu viedokli, ka ikviens cittautietis ir barbarš (no grieķu vārda „*barbaros*”). Arī viduslaikos un jaunos laikos rietumeiropiešiem barbari vienmēr bija austrumeiropieši.

Jāņem vērā, ka Eiropas jēdziens nav tikai ģeogrāfisks apzīmējums. Tam vienmēr ir bijis arī vēsturisks, politisks, kulturoloģisks, reliģisks zemteksts. Vārds „Eiropa” daudzus gadsimtus līdz šodienai ir asociējies ar demokrātiskumu, kristiānismu, zinātniski tehnisko progresu, europeiskās civilizācijas identitāti, eiropocentrismu, koloniālismu, individuālismu, modernizāciju, liberālismu, komunismu, sociālismu, fašismu, holokaustu, nacionālismu, feminismu, konservatīvismu, postmodernismu. Pēdējā laikā – morālo un intelektuālo pagrimumu, destrukciju un degradāciju.

Vairāk nekā divus gadu tūkstošus eiropiešu priekšstatos Eiropa bija zemes no Gibraltāra rietumos līdz Donas upei austrumos. Tāds priekšstats par Eiropu pastāvēja no 6.gs.p.m.ē. līdz 18.gs., kad austrumu robežu pārvietoja līdz Urāliem.

Interese par Eiropas austrumu robežu aktivizējās Krievijas cara Pētera I laikā. Viņš apzināti un mērķtiecīgi Krieviju tuvināja Eiropai un tādējādi uzņēmās atbildību par Eiropas austrumu robežu. Eiropieši pret to neiebilda, un krievu vēsturniekam un Urālu rūpniecības organizētajam Vasilijam Tatīščevam (1686-1750) atļāva Eiropas austrumu robežu novilkt pa Urālu upi, Kaspijas jūru un Kaukāzu.

Eiropa, salīdzinot ar citiem kontinentiem, vienmēr ir pastāvējusi kā retoriska figūra un sekmējusi zināmas filosofiskās pārdomas. Tajās Eiropa figurē kā vienots garīgais komplekss un relatīvi noslēgts vēstures un kultūras fenomens. Turklāt filosofi (ne tikai Eiropas, bet visjaunākajos laikos arī Amerikas) vienmēr ir mīļējuši par Eiropu izteikties asprātīgi, ekstravaganti, aforistiski, metaforiski romantiski, sarkastiski un eshatoloģiski, mazohistiskā paštīksmē prognozējot Eiropas norietu, galu, bojāeju. Filosofisko pārdomu intelektuāli specifisks objekts Eiropa kļuva galvenokārt 19.gadsimtā, sasniedzot kulmināciju 20.gadsimtā.

Eiropas (precīzāk – Rietumeiropas) vēsturi un nākotnes izredzes dziļi un pesimistiski analizēja vācu kulturologs Osvalds Špenglers (1880-1936) slavenajā divsējumu grāmatā „*Der Untergang des Abendlandes*” („Vakarzemes noriets”; grāmatas nosaukumu tradicionāli tulko „Eiropas noriets”; 1918, 1922). Šo grāmatu ir lasījuši ļoti daudzi izglītoti eiropieši.

Špenglera pārliecībā Rietumeiropas kultūras pamatā ir grieķu dvēsele un romiešu intelekts. Viņa koncepcijā centrālā tēze attiecas uz Rietumeiropas nākotni – Rietumeiropas kultūras norietu. Mums ir gods būt šī procesa lieciniekiem. Šī procesa pēdējo stadiju mēs nepiedzīvosim. Špenglers Eiropas bojāeju paredzēja apmēram 2200.gadā. Nevajadzētu priecāties, ka vēl tālu līdz bojāejai. Romas impērijas agonija arī turpinājās vairākus gadsimtus.

Eiropiešus par superetnosu dēvēja slavenais krievu vēsturnieks Ļevs Gumilevs (1912-1992). Par superetnosu viņš sauca etnosu grupu, kura ir vienlaicīgi radusies noteiktā reģionā un kuru

vieno ekonomiskie, ideoloģiskie, politiskie sakari. Taču starp superetnosa atsevišķiem etnosiem var būt militārie konflikti.

Ļ.Gumiļeva ieskatā eiropieši ir tipisks superetnoss. Eiropieši ir pieraduši savā starpā nežēlīgi karot (ne tikai I un II Pasaules kara gados). Tajā pašā laikā viņi nepārtraukti ir prātojuši par savu izredzēto vienotību, kopīgo identitāti un integrāciju. Bet tagad viņi pirmo reizi cilvēces vēsturē mēģina radīt jaunu valstisko formu – konfederāciju. Turklāt tas notiek amizantā un paradoksālā veidā, jo konfederācijā oficiāli tiek iekļautas ne tikai Eiropas zemes, bet zemes planētas visdažādākajās vietās. ES ietilpst arī Lielbritānijas, Dānijas, Francijas un Nīderlandes t.s. aizjūras zemes - kolonijas, piemēram, Atlantijas un Klusā okeāna salās.

Eiropas sejā atsevišķs vaibsts ir etniskā vēsture. Eiropas etniskā vēsture vienmēr ir bijusi ļoti dinamiska, polietniski un multikulturāli raiba un no zinātniskās analīzes viedokļa komplicēta. Etniskā un kultūras daudzveidība Eiropā ir pastāvējusi vienmēr. Mainījās vienīgi attieksme pret šo daudzveidību.

Vēl nesen Eiropas birokrātija nepārtraukti lepojās ar eiropisko kultūru daudzveidību. Pēdējā laikā daudzveidības slavēšana nav modē. Lielāko valstu līderi nesen publiski atzina daudzveidības atbalstīšanas politikas izgāšanos. Politiku ieskatā vainīga nav viņu politiskā bezspēcība, bet gan vainīgs ir multikulturālisma koncepts. Rietumeiropā pašlaik nav daudz intelektuāļu, kuri gribētu aizstāvēt multikulturālismu un politiķiem norādīt īsto cēloni etniskās politikas neveiksmēm. Tāpēc arī sociuma apziņā nostiprinās aplamais priekšstats par multikulturālisma kaitīgumu. Patiesībā multikulturālisms ir Eiropas vienīgā saulainā perspektīva.

Etniski raibs bija senās Grieķijas iedzīvotāju sastāvs. Tas pats sakāms par Romas impēriju. Īpaši raiba bija etniskā aina impērijas pirmsnāves agonijas gados. Impērijas provinces ļaudis (tātad – barbari) vispirms emancipējās, bet pēc tam iespiedās centra struktūrās. Impērijas augstākajā varas orgānā Senātā iekļuva spāņi, galli. Pat imperatori un viņu sievas nāca no provinces – Spānijas, Āfrikas, Sīrijas.

Tiek uzskatīts, ka Eiropā relatīva etniskā stabilitāte iestājās tikai 19.gadsimtā nacionālo valstu konsolidācijas rezultātā. Etniskā stabilitāte zināmā mērā saglabājās līdz I Pasaules karam, kad pēc Vācijas, Austroungārijas, Krievijas impērijas sabrukuma atkal sākās ievērojamas etniskās kolīzijas.

Neapšaubāmi īpaši slavena Rietumeiropa kļuva pēc II Pasaules kara, strauji pārvēršoties par migrantu kontinentu, kā 20.gs. beigās sāka dēvēt Eiropu. 90.gados par to atklāti izsacījās pat Eiropas visaugstākās amatpersonas. Arī šo rindu autoram savā laikā bija iespēja dzirdēt Eiropas Padomes ģenerālsekretāra Daniela Tarša teikto: „Dāmas un kungi, Eiropa ir migrantu kontinents”.

Interesanti, ka rietumeiropieši nemīl runāt un rakstīt par savu etnisko izcelsmi. Tas laikam tāpēc, ka etnoģenēzē var konstatēt viņiem ne visai tīkamus faktus.

Piemēram, ilgu laiku Rietumeiropā valdīja ieskaits par austrumeiropiešu un sevišķi krievu mongoīdo, neārisko izcelsmi un ģenētisko saistību ar tatāriem, mongoļiem un citiem tipiskiem aziātu etnosiem. Kā zināms, politiskie secinājumi bija primitīvi: krievi un citi austrumeiropieši nav ieskaitāmi īstajos āriskajos eiropiešos. Tā domāja ne tikai vācu nacisti.

Visjaunākie lingvistiskie un etnoģenētiskie pētījumi ir atklājuši gluži pretēju ainu. Proti, Eiropas iedzīvotāju lielai daļai ir spilgti izteiktas vīriešu mongoīdās ģenētiskās saknes. Piemēram, Ziemeļeiropa (somī, igauņi, daļēji arī latvieši, lietuvieši) ļoti spēcīgi ir izjutusi Sibīrijas ģenētisko ietekmi (somiem un igauņiem vīriešu dzimtes senči 52,4 % nāk no Dienvidsibīrijas un Austrumsibīrijas; zviedriem, norvēģiem – nedaudz mazāk procentu).

Tagad ir noskaidrots, ka eiropēdās un mongoīdās rases kontakti Eirāzijā bija nesimetriski. Sievietes pārvietojās galvenokārt no rietumiem uz austrumiem, bet vīrieši – abos virzienos (zinātne to pagaidām pilnā mērā neprot izskaidrot). Savukārt ģermāņi (Eiropas „visāriskākais” etnoss) nāk no Āzijas un pirms uzbrukuma Romas impērijai klejoja Ķīnas pierobežā. Tāpēc ģermāņu vīriešu dzimtes hromosomas ir mazāk radniecīgas ar āriešu hromosomām nekā krievu vīriešu dzimtes hromosomas.

Par āriešu izcelsmes areālu tagad nākas uzskatīt Dienvidkrievijas stepju rajonus un mūsdienu

Austrumukrainu - teritoriju apmēram starp Dņepru un Volgu (skat. ilustrāciju). Jo tālāk no šī areāla, jo mazāk var sastapt vīriešu hromosomas ārisko variantu.

Minētie secinājumi rietumeiropiešiem ir „satriecoši”. Tagad nākas atzīt, ka Eiropā āriskā ģenētiskā ietekme virzījās no austrumiem uz rietumiem, bet nevis pretēji, kā uzskatīja līdz šim. Bet „visšausmīgākais” ir tas, ka pati āriskākā tauta ir krievi, un eiropiešās jeb, kā tagad moderni pieņemts teikt, indoeiropiešās kultūras autori nav tikai rietumeiropieši.

Eiropas pikantās ambiciozitātes uzskatāms apliecinājums ir tā saucamā eiropocentrisma dogma, kuru pamatoti atzīst par vienu no Eiropas grandiozākajiem mītiem. Par eiropocentrismu sauc filosofiski kulturoloģisku un ideoloģisku uzskatu, ka Eiropa ir visas cilvēces kultūras avots un centrs.

Tas, protams, ir mīts. Tamlīdzīgs uzskats pilnā mērā neatbilst vēsturiskajai patiesībai. Par to spilgti liecina pasaules kultūru mantojums. Piemēram, Ķīnas, Indijas, Ēģiptes, Amerikas kultūras mantojums. Par šo mantojumu eiropieši uzzināja vēsturiski nesen. Tāpēc viņiem varēja viegli iezombēt eiropocentrisma mītu.

Mīts nostiprinājās koloniālisma laikmetā. Tam pirmkārt un galvenokārt bija ideoloģiskā funkcija. Eiropiešu iekarotājiem vajadzēja attaisnot savu bruņoto klātbūtni daudzās vietās uz Zemes. Tāpēc sludināja, ka Eiropas kultūra ir vienīgā kultūra uz Zemes, kura savā attīstībā ir veikusi pareizo ceļu. Respektīvi, noteiktā secībā izgājusi sociāli ekonomiskās formācijas: pirmatnējās kopienas iekārta - verdzības iekārta – feodālisma iekārta - kapitālisma iekārta. Šo pareizo ceļu nākas noiet arī citu kontinentu kultūrām.

Saprotams, eiropocentrismu idejiski un morāli spēcīnāja daudzi reālie panākumi. Piemēram, Krusta kari, Lielie ģeogrāfiskie atklājumi (K.Kolumbs, Vasko de Gama), Atdzimšanas laikmets. Eiropiešu tehniskie, zinātniskie, mākslinieciskie, politiskie risinājumi it kā pavēra milzīgas perspektīvas visas planētas iedzīvotājiem.

Tomēr ar laiku eiropocentrisms pārvērtās kundziskā kritērijā. Eiropieši augstprātīgi vērtēja Āfrikas, Amerikas, Austrumu kultūras, akcentējot to arhaizāciju un atpalcību no cilvēces maģistrālā (proti, eiropiešā) ceļa. Par neeiropiešu kultūru arhaizāciju un atpalcību savā laikā rakstīja pat tādi Rietumeiropas domātāji kā Herders, Hēgelis. Tas, protams, liecina par eiropocentrisma dziļo ietemi uz eiropiešu pašapziņu.

Eiropocentrisma ideoloģija ir aktuāla arī mūsdienās. Tajā skaitā īpaši Austrumeiropā, kur sabiedrības plaši slāņi tic, ka Rietumeiropas kultūra ir augstākais un pareizākais sasniegums un zināma veida ideāls, pēc kura austrumeiropiešiem ir jātiecās.

Tiesa, austrumeiropiešu eiropocentrisks patosu lielā mērā ietekmē naivā un obskurantiskā spītība „atriebties” krievu kultūrai, kura asociējās ar „sociālisma un komunisma celtniecību”. Faktiski pašlaik notikumi attīstās tā, ka krievu kultūra Rietumu civilizācijas turpmākajā liktenī var izrādīties ļoti vitāla un organiski konstruktīva. Tagad Rietumu intelektuāļi izsakās par Krieviju kā par „jauno Tibetu” – eiropiešu civilizācijas pēdējo cerību.

Eiropocentrisms uzplauka 19.gadsimtā liberālās utopijas sakarā. Tolaik eiropieši jūsmoja par savu sociāli filosofisko „atklājumu” – cilvēku dzīves labklājība un progress ir atkarīgs no tirgus ekonomijas, kā arī demokrātijas. Eiropieši domāja, ka atliek tikai ieviest brīvo tirgu un demokrātiju, lai sabiedrībā viss risinātos pareizi un pozitīvi, visi cilvēki dzīvotu pārticībā un laimē.

Aizvadītajos 20 un vairāk gados liberālās demokrātijas ideālu rietumeiropieši kopā ar amerikāņiem tiecās „uzpotēt” arī Austrumeiropas postsociālisma politiskajai un saimnieciskajai dzīvei. „Panākumi” ir zināmi.

Arābu, ķīniešu, krievu un citu kultūru pārstāvji pret eiropocentrismu vienmēr izturējās nievājoši. Tā tas ne tikai liberālās utopijas vēsturiskās aplamības dēļ, bet arī tādēļ, ka tamlīdzīga hipertrofēta ideoloģija var liecināt par šīs superambiciozās ideoloģijas autoru intelektuālo krīzi un pagrimumu.

Eiropocentrisms balstās uz vairākiem faktoriem. Diemžēl tie ir pašapmānīgi faktori un nesaskan ar reālo vēsturi.

Pirmais ir reliģiskais faktors. Eiropocentrisma patrioti sludina, ka kristiānisms vienmēr ir caurstrāvojis Rietumu kultūru. Arī pēcpadomju Latvijā bieži izsakās par mūsu piederību Rietumu kristiānismam. Kā zināms, kristiānisms neradās Eiropā un to neizveidoja eiropieši. Rietumeiropas tautu kultūru vēsturē milzīga loma ir bijusi ne tikai kristiānismam, bet arī jūdaismam, islamam.

Otrais ir kultūrģenētiskais faktors. Tas balstās uz atziņu par Rietumu kultūras vitālo saistību ar antīko kultūru. Tas nav precīzi. Senā Grieķija bija organiski vienota ar Austrumu kultūras sistēmu. Senās Grieķijas kultūras mantinieki grieķu ieskata bija Romas barbari un pareizticīgo civilizācija (Bizantija). Bet pats jocīgākais ir tas, ka Rietumi pēc Romas impērijas sabrukuma antīko kultūru vispār „pazaudēja” kādus 1000 gadus. Rietumi pēcāk antīkās kultūras mantojumu pārņēma no arābiem un tikai pēc tam sekoja Renesanse (itāliski *Rinascimento*) – jūsma par antīko mantojumu no 14.gs.sākuma līdz 16.gs.beigām. Jocību lieliski apraksta Karens Svasjans vienā no savām ļoti gudrajām grāmatām.

Trešais ir attīstības faktors. Rietumi esot nogājuši pareizo attīstības ceļu no pirmatnējās kopienas līdz vergturu iekārtai, pēc tam līdz feodālismam un kapitālismam. Tas ir ceļš, kuru esot jānoiet visām kultūrām, ja tās grib būt pilnvērtīgas un progresīvas. Arī latviešu kultūrai tādad ir jāsāk viss no sākuma – no vergturu iekārtas. Kāds noteikti gribēs teikt, ka pašlaik tāda iekārta pastāv, jo darba devēji pret darba ņēmējiem izturās kā pret vergiem.

Neapšaubāmi eiropocentrisma sludinātāji apzināti ignorē vēsturi. Romas impēriju sagrāva barbari, kuri sāka saimniekot Rietumos un izveidoja feodālismu. Tas, kas tiek dēvēts par Rietumiem, sākās barbaru pasionārā uzplaukuma placdarmā. Barbari nepazina verdzības iekārtu. Vēl lielākas pretrunas (faktiski – metodoloģiskais strupceļš) atklājās tad, ja „pareizo attīstības ceļu” mēģina piemērot Ķīnas, Indijas kultūras vēsturei.